

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 20 nr. 12

Fødselsdag

Hvis der havde været nogen skuddag (29/2) i 1962, havde fødselsdagen været på denne dag, — men da der ikke er nogen sådan skuddag, må fødselaren hyldes på månedens sidste dag. — Fødselaren er formanden i den danske kirkegårdsinspektørforening, lederen af Odense bys kirkegårde: *O. Raahauge-Askegaard*. Han fylder da 70 år, — og må da efter loven fratræde den stilling, han nu i næsten 31 år har udfyldt så smukt. Der har været en rig udvikling i Odenses kirkegårde i denne periode — nævnes må især skabelsen af Riisingkirkegården, der i mange henseender er forbilledlig, og som vi håber at kunne få hans beskrivelse af inden længe. At Askegaard også har betydet noget i organisationerne, derunder ikke mindst som formand i inspektørforeningen, er velkendt i vide kredse, — ligeså at han var modstandsmand og senere hjemmeførersleder. Vi takker ham for bogen om Odense Assistenskirkegård, — for gode artikler i VK og for løftet om mere, — for god indsats i kirkegårdssagen, og vi ønsker ham og hans frue et lykkeligt otium i vandmølleboligen til Langesø, som står rede til dem.

Den 28/12 61 fyldte kirkegårdsinspektør *T. Lomholt* i Slagelse 50 år.

Til lykke allesammen!

Dødsfald

Det er mange år siden, at redaktionen gennem udstillingsarbejde kom i forbindelse med *E. N. Nielsen* og traf en ordning, hvorved han kunne tegne annoncer i VK. Han havde på ypperlig måde assisteret med lignende og andet arbejde ved de store gartneriske udstillinger, og han skabte sig en respekt og anerkendt stilling ved disse. I de senere år, hvor han rammes af personlige sorger og sygdom, blev det til mindre og mindre, og den 2. november blev han hjemkaldt, 66 år gammel.

Æret være mindet. —

Radioforedrag

Den 22/12 1961 holdt *Johs. Møller* foredrag om den protestantiske kirkegård i Rom. Han kaldte det et causeri og karakteriserede kirkegården som digternes og kunstnernes kirkegård.

Konkurrence

Den nordiske idékonkurrence om udformning af gravlund på Alfaset ved Oslo er ud-

løbet og projekter skulle være komiteen ihænde senest 15. januar 1962.

På finansloven

Af de forslag, der er stillet for finansåret 1962/63 skal vi efter det foreliggende anføre efterfølgende.

Om Grønlands kirkegårde siges der, at der skønnes at være behov for lignende udgifter som for indeværende år — hvorfor vi henviser til vor omtale i VK tillægsside 57.

Under kirkeministeriet figurerer Mindelunden i Ryvangen med 88,500 kr. til drift og vedligeholdelse, og de udenlandske flygtninge- og soldatergrave med 15.000 kr. Og så kommer det for vor forening så vigtige. Vi citerer: Siden finansåret 1951/52 har det på de årlige finanslove til Foreningen for kirkegårdskultur bevilgede tilskud udgjort 1,000 kr. Bevillingen blev i sin tid nedsat fra 2,000 kr. efter forhandling med spareudvalget af 28. april 1950. Foreningen har nu anholdt om, at statstilskudet for finansåret 1962/63 må blive ydet med 2,000 kr., idet foreningen har henvist til, at det på grund af stadig stigende omkostninger er meget vanskeligt for foreningen at klare sine økonomiske forpligtelser. Ministeriet må anse en forhøjelse af bevillingen til 2,000 kr. for rimelig. — Der er grund til at takke for denne anerkendende og velvillige indstilling fra kirkeministeriets side, samt at håbe, at finansudvalget finder grund til at følge samme.

Fra danske dagblade

^{22/9} Randers Amtsavis: Kommunegaranti for lån på 350.000 til kgd.sudv. i Bjerringbro (insp. *V. Rud Nielsen*, Horsens).

^{26/9} Vendsyssel Tidende, Hjørring: Udvalgt af Brønderslev kgd. (havearkt. *Johannes Tholle*).

^{27/9} Berlingske Aftenavis: Endelig afgørelse om flytn. af ca. 26.000 tyske krigsgrave.

^{29/9} Lolland-Falster Venstreblad: Kapel opf. ved Rødby kirke?

^{3/10} Aalborg Amtstidende: Licitation ved udbygning af Løgstør kirkes kapel (arkt. *A. B. Gadegaard*, Løgstør).

^{9/10} Sjællands Posten: Forsøg på at bringe omkost. ved kapelkremat. ned (Hillerød).

^{12/10} Frederiksborg Amts Avis: Kgd.sudv. stærkt tiltrængt i Slangerup.

^{13/10} Jydske Tidende, Aabenraa: Kapel ved Kværs kirke.

^{14/10} Aftenposten, Silkeborg: Kgd.udvalget har projekt om istands. af kapellet i Silkeborg.

- 18/10 Aarhus Amtstidende: Tegn. til kapel ved Gylling kirke godk.
- 18/10 Randers Dagblad: Ulstrup kgd. udv.
- 21/10 Fyns Tidende: Gt. A. M. Jensen udn. til insp. i Nyborg.
- 26/10 Horsens Soc.-Dem.: Udv. af Løsning kgd.?
- 2/11 Langelands Folkeblad: Restaurering af kapellet i Kædeby (arkt. *Folke Olsen*, Svendborg).
- 6/11 Randers Dagblad: Regulering af Thorsager kgd. (insp. V. *Rud Nielsen*, Horsens).
- 8/11 Dannevirke, Haderslev: Kapel ved Jægerup kirke.
- 10/11 Berlingske Aftenavis: Interview med haveark. *Johannes Tholle*, bl. a. om kgd. (70 år).
- 11/11 Politiken: Kunst i det store kapel på Vestre kgd., Kbhvn., (maleren *J. Urup Jensen*).
- 13/11 Vendsyssel Tidende, Hjørring: Udv. af Lendum kgd. (gt. *Breide Ejlersen*, Sindal).
- 14/11 Lollands Tidende: Kgd. i Gloslunde udv.
- 16/11 Frederiksberg Bladet: Interv. med form. for Frbg. Begrv. overformynder *H. L. Thomsen*.
- 17/11 Herning Folkeblad: Ny parkeringspl. ved Herning kgd. (insp. *C. Walbjørn Christensen*, Holstebro).
- 21/11 Aarhus Amtstidende: Nyt kapel på Odder kgd.?
- 23/11 Sønderjyden, Haderslev: Kapel ved Emmerlev kirke?
- 28/11 Vestkysten, Varde: Igangsættelse af kapelbyggeri i Bramminge.
- 28/11 Aalborg Amtstidende: Aalborg kommune overtager ligbrændingsforeningens værdier på kgd.
- 30/11 Nyborg Avis: Komm. vil udf. vejarb. samt toiletbyggn. ved Bovense kgd. udv.
- 30/11 Sønderjyden, Haderslev: Opf. af kapel ved Vonsbæk kirke (arkt. *A. Sorgenfri*, Haderslev).
- 30/11 Viborg Stifts Folkeblad: Viborg kgd. i forvandlingens tegn.
- 1/12 Vestkysten: Nyt kapel på gl. kgd. i Jerne.
- 6/12 Aalborg Amtstidende: Indkøb af 6 td. land til udv. af Aars kgd.
- 6/12 Tidens Tegn: Udv. af krematoriet på Sdr. kgd. (Kolding) stilles i bero indtil kapel og krematoriebyggeriet på Ndr. kgd. er afklaret. Vejudy. på kgd.s bekostning stilles i bero.
- 27/9 Romsdalsposten: Kgd. på Smøla må bli penere.
- 3/10 Sunnmørsposten: Utv. av kgd. i Syvde.
- 3/10 Namdal Arbeiderblad: Utv. av Statland kgd.
- 4/10 Tidens Krav: Utv. av kgd. på Gullstein.
- 4/10 Sarpen: 4 mål utv. av Hafslund kgd.
- 5/10 Sunnmøre Arbeideravis: Kgd. i Ulstein må no utv.
- 7/10 Dagningen: Ringe bus kgd. penere etter utv.
- 10/10 Nordlys: Restaurering ved kgd. i Kvæfjord.
- 11/10 Sunnmørsposten: Flusund kgd. istandsett.
- 11/10 Porsgrunns Dagblad: Østre kgd. i Bamble planeres.
- 16/10 Gudbrandsdølen: Dovre kgd. dugnad dei siste fire åra.
- 17/10 Romsdalsposten: Utv. av Halså kgd.
- 19/10 Nordtrønderen og Namdalen: Drastisk fremferd ved oppussing av Steine kgd.
- 23/10 Nordlys: Dugnadarb. på Kvæfjord kgd.
- 24/10 Aftenposten, Norge: Drøbak kgd. utv. (hagearkt. *Magne Brun*).
- 25/10 Drammens Tidende, Buskeruds Blad: Omleggn. av Haug kgd.
- 25/10 Harstad Tidende: Kgd. på Andenes utv.
- 26/10 Nordlys: Kgd.situationen prekær i Tromsø.
- 28/10 Glåmdalen: Vinger kgd. innviet. Plan av prof. *Aspeseter*, Oslo.
- 31/10 Adresseavisen, Trondheim: Hommelvik kgd. forskjønet (fylkesgt. *Alfnes*).
- 31/10 Sunnmørsposten: Kursus for graver og kirkeverge på Skodje.
- 1/11 Østfold Bygdeblad: Rakkestad kgd. dugnad.
- 1/11 Velgeren: Aas kgd. i Vestre Toten blir forskjønet (konsulent *Karen Reistad*).
- 4/11 Namdalens Folkeblad: Utv. av Tosbotnet kgd.
- 8/11 Trønder-Avisa: Lånke kgd. utv.
- 11/11 Trønder-Avisa: Lund ny kgd. i Kolvereid.
- 11/11 Nordtrønderen og Namdalen: Ny kgd. for Namsos ved Gullvikskjæringa?
- 20/11 Agder Tidende: Birkenes kgd. utv.
- 23/11 Romsdals Budstikke: Utv. av gravplassen på Osmarka.
- 24/11 Bergens Tidende: Måløy får eigen kgd. i Holvik.
- 25/11 Hadeland: Reg. av kgd. ved Søsterkirkene på Granvollen (fylkesgt. *Valset*).
- 30/11 Dagbladet, Norge: Landskonkurrence om krematorium i Bærum.
- 5/12 Aftenposten, Norge: Gravkapell i Rygge klar til innvielse (arkt. *Eva og Bent Mejlænder*, Moss).

Fra tidsskrifterne

Arkitekten nr. 20: Nordisk idékonkurrence om udformning af gravlund på Alfaset i Oslo.

Anlægsgartneren okt.: Anlægsgart. demonstrerer maskiner. Motoriseret græspleje.

Der Naturstein nr. 10: Eric Gill-Meister der Schrift. Leistungsschau der Steinmetz- und Bildhauer-Innungen im Handwerkskammerbezirk Düsseldorf. Grabmalgestaltung. — Nr. 11: Vier neue deutsche Soldatenfriedhöfe in der Normandie. Zu den Totengedenktagen. Grabmale aus Maria Laach. Grabmalgestaltung. Das Problem der zweiten Inschrift. — Nr. 12: Internationale Gartenbau-Ausstellung Erfurt 1961; Abt. Grabmalschau. Grabmalgestaltung.

Deutsche Friedhofskultur nr. 9: Flächenbedarf für Friedhöfe in Wuppertal. Friedhöfe in Dänemark. Friedhofportale in pommerschen Dörfern. Lehrgang im Dienste der Praxis. Aus der Friedhofstechnik. Boden-, Licht- und Pflegeansprüche von erprobten Polsterpflanzen für die Grabbepflanzung. — Nr. 10: Neue Friedhofskapelle auf dem Ev. Westfriedhof in Remscheid. Sanierung und Instandhaltung alter kirchlicher Friedhöfe. Zur Beachtung für die Friedhofsordnung. Zeiliche Begrenzung des Nutzungsrechtes an einer Familiengrabstätte. Die Friedhofsschau Stuttgart 1961 — kritisch betrachtet. Friedhofsgärtnerlehrgang auf neuen Wegen. — Nr. 11: Geistiger und verbindender Mittelpunkt in der Gemeinschaft. Bindereien-Ausdruck winterlicher Grabgestaltung. Die Pflanze als lebendiger Grabschmuck im Winter.

Friedhof und Denkmal nr. 3/4: Wanderschau Friedhof und Denkmal in Lemgo. Ausstellung Düsseldorf 1961: Gestaltendes Handwerk und Friedhof. — Nr. 5/6: Helfende Hinweise für die Grabgestaltung. Unsere Friedhöfe: Den Toten zum Gedenken — den Lebenden zur Besinnung. Wie soll das Grabmal sein? — Nr. 7/8: Die Friedhofsbeispiele Stuttgart 1961. Bericht über das Fachgespräch: Aktuelle Fragen aus Friedhofsverwaltung und Friedhofsrecht. — Nr. 9/10: Kriegsoffermale.

Garten und Landschaft nr. 11: Friedhofsgestaltung und Totenkult in unsere Zeit. Friedhofskapelle in Bremen-Walle. Grabstätten ohne Gestaltungsvorschriften. Landfriedhof im Allgäu.

Ignis nr. 10: Skelleftekrematoriet innvigt. Skellefteå krematorium ligger vid forntida begravningsplats. Krematoriefrågens lösning tog nära 30 år i Skellefteå. Kapelkrematoriet i Skellefteå togs i bruk som kyrka. — Nr. 11:

Kyrkogårdarna. Mønsterkrematorium i Avesta kostade inte mer än 200,000. Utströende av aska.

Kriegsgräberfürsorge nr. 6: Land der Invasion. (Normandie).

Kunst und Stein nr. 6: Christliche Grabinschriften. Bepflanzung von Grabanlagen.

Landsbygraveren nr. 10: Kursus på St. Restrup Husmandsskole. Bemærkninger om den kirkelige Lovgivnings Bestemmelser vedr. Landsbygravernes Ansættelsesforhold og Arbejdsvilkår. Cirkulære ang. regulering af honorarer m.v. til kirkefunktionærer udenfor Kbhvn. og Frbg. — Nr. 11: Betragtninger med lidt Statistik som grundlag.

Menighedsrådenes Blad nr. 9: Kirkegården — kirkens stedbarn. Anmeldelse af „Den danske kgd. og dens problemer“ ved insp. Hans Rønø.

Steinmetz und Steinbildhauer nr. 10: Gedenkstätten für die Opfer des Krieges — Kriegsoffermale müssen Mahnmale sein.

Sten nr. 3: Skyddsrum blev Columbarium. Gravvården — en gränssten och minnessten.

Stenhuggertidende nr. 2: Den liggende tavle af sandsten.

Viola nr. 47: Kyrkofullmäktige i Malmö anordnar en tävling om konstnärliga gravvårdar.

Fra det faglige bogmarked

Johannes Tholle: Den stille havs historie. Frederiksberg Ældre Kirkegaard I. 4°, 139 s. Hist.-top. Selskab for Frederiksberg. Fr.berg 1961. Kr. 27,00.

Bogen er skrevet af vor dygtige redaktør af „Vore Kirkegårde“, kirkegårds- og havearkitekt *Johannes Tholle*, og udsendt af „Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg“ i 1961 på forfatterens 70-årsdag. Man kan ikke andet end hjerteligt glæde sig over, at denne bog er blevet skrevet og udsendt netop, da Tholle rundede de 70, og således kommer til at stå som et æresminde over ham!

Det er blevet en meget smuk bog, som det er en nydelse at have i hånden: fint tryk på svært papir med en mængde udmærkede billeder og i et meget tiltalende format. Bogens udstyr er altså kvalitet helt igennem. Men også bogens indhold kan man glæde sig over. Den er velskrevet, godt disponeret og giver en fylde af oplysninger på grundlag af et omfattende studium vedrørende emnet. Bag det hele mærker man den kyndige kirkegårdsarkitekt, der nu i et par slægtled har tumlet med kir-

kegårdenes mangfoldige problemer. Dertil er bogen meget interessant derved, at den meddeler både kirkehistorie og kulturhistorie af ikke ringe værdi. Det tør vel påstås, at vore kirkegårde har *meget* at lære os i så henseende.

De forhold, som omtales i bogen om Frederiksberg Ældre Kirkegård, er for en stor del af samme art, som har gjort sig gældende over hele vort land både på landsby- og på købstadskirkegårde, og derved har bogen interesse som et udsyn over kirkegårdenes problemer ikke blot på Frederiksberg, men også i den øvrige del af riget. Vi får at vide, hvor uskikkeligt det var med de tidligere tiders begravelser både inde i selve kirken og ude på kirkegården, hvor græsset groede højt og ukrudt bredte sig over de planløst lagte grave. Træer på kirkegårdene kendtes så at sige ikke, og gravmæler er først blevet almindelige i de sidste 100 år. Dræning er også et ret moderne fænomen, hvorfor vandet i gamle dage kunne stå højt i gravene.

Om disse og mange andre problemer på de ældste kirkegårde får vi fyldig besked. Men det er selvfølgelig den ældre frederiksbergske kirkegård, Tholle skriver historie om — nærmere betegnet den kirkegård, som ligger i organisk forbindelse med Frederiksberg kirke. Forfatteren påpeger med glæde og ikke uden en vis stolthed, at denne kirkegård på afgørende måde adskiller sig fra de øvrige kirkegårde i København, der ligger skilt fra sognekirkerne og således ikke længere kan kaldes „kirkegårde“ i ordets egentlige betydning. Det er vel værd at lægge mærke til, at skønt kirkegården blev anlagt for 300 år siden omkring en samtidig opført kirke (og en ny kirke senere er blevet opført, den nuværende), ligger den stadig benyttede „ældre“ kirkegård — skønt den er udvidet ikke mindre end en halv snes gange — fremdeles i forbindelse med kirken! *Hermed er der altså leveret et meget talende bevis for, at selv i en storby kan kirke og kirkegård høre sammen organisk.*

De mange kirkegårdsudvidelser og de forskellige problemer i forbindelse hermed får selvsagt en udførlig omtale, og ligeledes gør havearkitekt Tholle interessant rede for, hvorledes der med årene — særlig i de sidste 100 år — mere og mere vokser en bevidst kirkegårdskultur frem, samtidig med, at der udføres bestemmelser og regulativer for kirkegårdens røgt og pasning. Ligeledes påpeger forfatteren det værdifulde i, at de forskellige kirkegårdsudvidelser fik deres tidshistoriske præg i modsætning til de moderne store kir-

kegårdsanlæg, hvor det hele får sin planlægning på een gang.

De mange fortrinlige billeder giver også bogen sin store værdi — ikke mindst hvad gravmæler og beplantning angår. Tholles bog er ikke blot et interessant tilbageblik, men også inspirerende læsning med fremtiden for øje.

Andet bind af nærværende værk, der udkom allerede i 1959 og indeholder gravstedfortegnelsen, er forfattet af bibliotekar *Sv. Houmøller* og blev anmeldt i VK tillægsside 28-29.

J. Exner.

Föreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndare: Handlingar från XXIII Kongressen 1960. I folio-format med 26 sider + 4 bilag er udgivet beretning fra kongressen i Karlskrona i 1960 (og ikke som angivet på omslaget: 1961). Som sædvanlig for disse årsberetninger: indholdsrig og nydeligt trykt.

S. A. Pearce: Ornamental trees for the garden & roadside planting. 8°, 196 s. + billedplancher. W. H. & L. Collingridge Ltd., London 1961. 35 s.

I en nydelig bog med en mængde billedplancher har forfatteren i 16 kapitler gennemgået træernes betydning især i æstetisk henseende, — deres biologi, formering, plantning, beskyttelse o.s.v. samt angivet udvalg for træer for mindre haver og for landlige områder samt som levende hegn, — et par medforfattere har taget sig af sygdomme etc. Selvom den er skrevet for engelske læsere, og selvom plantevalget også er beregnet for disse, turde denne bog også have noget at sige til vore skandinaviske læsere.

Brenda Colvin & S. R. Badmin: Trees for town and country. 3. edit., 4°, 134 s., Lund Humphries, London 1961. 30 s.

Det er altså tredie udgave af den fortrinlige bog om træer for by og land, — vi har haft den glæde at kunne anmelde en af de tidligere udgaver og skal ligesom dengang nu gentage vor glæde over at kunne notere en meget instruktiv opsætning af bogen, idet der er fotogengivelser på venstresiderne, mens højresiderne har stregtegninger, som viser højde, struktur, detaljer i blade, grene m. m. foruden nogen text. I en introduktion på nogle få sider gives betragtninger af forskellige art og område. Det er altså ingen omfattende bog som den foran anmeldte, men meget instruktiv og god. Et index samt en specialliste over hvilke træer der er værdifulde for specielle egenskaber eller anvendelsessteder avslutter bogen. Texten skyldes havearkitekten *Brenda Colvin* og tegningerne *S. R. Badmin*.

Chr. B. Schjørring: Min far var præst. 8°, 276 s., Lohse, Kbh. 1961. Kr. 18,50.

Under ovennævntes redaktion og under medvirken af politimester *Vagn Bro* og real-skolebestyrer *M. Buhl* har Lohses forlag udsendt nærværende bog, hvor c. 30 præstebørn af begge køn fortæller løs om barndom og fader (forældre), uden andet fællesskab end det, at de er født i en præstefamilie. Det er blevet til miljø-skildringer, slægtshistorie og memoirer i en blanding, — nogle skildrer det kristelige hjemms betydning og karakter, andre forudsætter dette som givet og fortæller om faderens arbejde og gerning. Mindre betydningsfuldt er blandet med værdifuldt, og man hefter sig nok mest ved de prægnante bidrag af stadsingeniør *Bollerup* (Vejle), overlæge *E. Geert-Jørgensen* (Frederiksberg), biskop *Skat Hoffmeyer* (Århus) og skuespiller *Ejnar Juhl* (Rungsted) samt pastor *Paul Nedergaard* (København), der hver for sig har noget værdifuldt at berette, og som gør det på hver sin personlige måde.

Sylvia Crowe: *space for living*. landscape architecture and the allied arts and professions. 4°, 138 s., 75 ill., Djambatan Amsterdam 1961. £ 3, 12 s, 0 d.

Dette er ikke en bog om livsrum i geopolitisk forstand, men alligevel en bog om leve- rum i og udenfor naturen, — steder til at arbejde i, hvor man kan nyde fritiden og til at opretholde livet i.

Og det er en højst raffineret bog, der både i typografi og indhold adskiller sig på bemærkelsesværdig måde fra andre fagbøger. Teksten er sat i Times New Roman og er fordelt med artiklerne på forskelligt farvede matte blade, mens illustrationerne er på kunsttrykpapir. Orthografien er man ikke konsekvent med, men størsteparten er dog sat med minuskler i så udstrakt grad, at der end ikke er brugt versaler ved begyndelsesord eller ved sted- og forfatternavne. Forfatterne er foruden redaktøren og udgiveren: den britiske gardenarch. *Sylvia Crowe*, bl. a. *G. A. Jellicoe*, *Lewis Mumford*, *Peter Shephard* og *Gerda Gollwitzer*. Og emnerne er som angivet i undertitlen: have- Og emnerne er som angivet i undertitlen: have (landskabs) arkitekterne og de kunstnere og professioner, de må arbejde sammen med. Det er altså blevet en slags rundbordssamtale mellem 13 fagfolk, der hver for sig udtaler sig om deres eget fag og krav eller hensyn til andre, fornemmelig ingeniører, billedhuggere, men efter Jellicoes mening: 8 forskellige kategorier. Og denne „rundbordssamtale“ har altså været effektiveret, nemlig på havearkitek-

ternes (IFLA's) kongres i Holand i 1960. Det er faktisk et referat af denne, som udgives i et sådant raffineret og bemærkelsesværdigt udstyr og udseende, — som det er antydnet af *Sylvia Crowe*: en symfoni fra et orkester.

De fremragende forfattere siger mange bemærkelsesværdige ting, — Jellicoe spørger bl. a. om, hvor havekunsten i sig selv står i forhold til de andre kunstarter, — *Kuro Kano* taler om den japanske indflydelse på Europas havekunst. *Gerda Gollwitzer* analyserer plantematerialets betydning i de forskellige tidsperioders havestilarter og citerer *Pascal*: I en have gik verden tabt og i en have er den genopstået, — og en forfatter spørger om ikke havens hygge er faldet af i farten ved bilvejene. Hver for sig filosoferer de over opgivne emner og gør det, så det er tankevækkende og inspirerende læsning. En værdifuld bog at eje og nyttig at studere for at få gjort et slags status, — som det kan være skik ved nytårstide. —

August Roesen: Kirkelove med kommentar og sagregister. 8°, 308 s., Lohse, Kbh. 1961. Kr. 24,50.

Det er meget nyttigt, at forlag og forfatter udsender denne å jourførte håndbog om kirkelovene med anordninger (14 love og 2 anordninger) og især er det værdifuldt, at de enkelte lovparagraffer er forsynet med kommentarer (resolutioner etc.), som er gjort i ministeriet. Bogen udkommer såpas, at den vil være en meget bekvem ting at have for de nvalgte menighedsrådsmedlemmer, som skal sætte sig ind i sagerne, — og den må ses i fortsættelse af forfatterens (nu kontorchef) nylig udgivne kirkeret.

Træ. ABC. 8°, 40 s., Træbranchens oplysningsråd, Kgs. Lyngby 1961. Kr. 5,00.

Med text og tegninger af *Povl Abrahamsen* foreligger denne fornøjelige ting, der i leksikonstil giver en masse oplysninger om træ og træer, dels af teknisk-materiel art, dels folkloristisk, æstetisk og historisk. Virkelig lærerig og morsom, en træets kulturhistorie i lille format og lettilgængelig.

Johan Lange: Løvfældende berberis. 8°, 72 s. Dansk Videnskabs Forlag, Kbh. 1961. Kr. 19,00.

Med visse avsnit gentaget på engelsk har forfatteren her beskrevet 19 berberis (foruden Mahoberberis neubertii), hvoraf kun de 5 er tilladte, resten findes på forbudslisten. Der findes både gode farvetavler (udført af *Ingeborg Frederiksen*) og fotografier, der støtter

den udmærkede text, og bogen er udkommet på initiativ af Statens Plantetilsyn i den hensigt at hjælpe tilsynet og planteskolefolk i deres arbejde, og den er udgivet med støtte af Statens almindelige Videnskabsfond. Det er udmærket at ha denne bog ved hånden, hvis der skulle komme sortrust, men kirkegårdsfolk ville jo nok alligevel have været glade ved, om man også havde fået en beskrivelse af de stedegrønne berberis, af hvilke bl. a. verruculosa er så anvendelig, og i planteskolekataloger behandles så forskelligt — og forkert. Den såes således nyligt opført som stenhøjsplante og lav, skønt den jo let bliver sine 2 meter høj.

Hovedstadens struktur. Egnspansektariatet for Storkøbenhavn juni 1961. 8°, 60 s.

Det flittigt og dygtigt arbejdende egnspansektariat har foruden principskitsen med dette hefte udsendt 4 specialredegørelser med diverse analyser over hovedstadens indviklede og krævende forhold. Nærværende lægger især vægt på det trafikale under hensyn til bytilvæksten fremover. Og den giver mange nyttige, tildels chokerende oplysninger herom.

Eigil Kiær: Den lykkelige have. Poesi og lyrisk prosa for have dyrkere. 13×22. 72 s., 200 numm. expl., Politikens forlag, Kbh. 1961. Kr. 11,50.

Denne lille ting skulle have været en fødselsdagsbog til *Eig. Kiær*, men nåede det ikke og kommer nu i 200 nummererede eksemplarer som en julegave fra forfatteren til gode venner m. fl., mens resten af oplaget fås i boghandelen. Den er nydelig og fornøjelig at gå til. Selv har Kiær skrevet den første af de 24 ting i bogen, der egentlig er en antologi på havesagens område, men ellers er de gjort af havefilosoffer (*Molbech, Francis Bacon, Lin Yu Tang*), haveejere (*Goethe, Helge Rode, Mogens Lorentzen*), havelovprisere (*Hee-Anderesen, Capék*) og havefolk (*Johannes Tholle, Jens K. Jørgensen*) samt endnu flere af en eller anden slags. Teksten er suppleret med tegninger af *Palle Bregnhøj*, og nogle af dem er trykt i gult ligesom omslaget. Det hele er altså en lille ting, og de udvalgte partier ofte knapt en mundsmag, — det hele smager efter mere, — og vi ønsker gerne mere af slagsen.

Resolutioner m. m.

(Fortsat fra tillægsside 83)

Kirkeministeriets skriv (18/3 59 til biskoppen over Fyns stift) ang. **kirkebogstilsørsel og tilbagemelding til krematorier i tilfælde, hvor askeurner nedsættes i private gravsteder.**

I fortsættelse af skrivelse herfra af 11. oktober 1957 vedrørende en forespørgsel fra provst for Salling herreds provsti N. N. om, hvorledes der ville være at forholde med hensyn til tilbagemelding til krematoriet i et nærmere angivet tilfælde, hvor en askeurne var nedsat i et privat gravsted i henhold til en af justitsministeriet i medfør af § 4 i lov af 18. april 1950 om ligbrænding given tilladelse, skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at kirkeministeriet senere har forhandlet med justitsministeriet om, hvorledes præsterne bør forholde sig med hensyn til kirkebogstilsørsel og tilbagemelding til krematoriet i sådanne tilfælde, hvor urner nedsættes i private gravsteder, og at justitsministeriet — i øvrigt i overensstemmelse med et tidligere indtaget standpunkt, jfr. skrivelse herfra af 13. september 1948 — vil være villig til ved meddelelse af tilladelser til nedsættelse af urner på privat ejendom at pålægge andrageren at give underretning til begravelsesstedets sognepræst, når nedsættelse af urnen er sket. Endvidere vil justitsministeriet selv give underretning om den meddelte tilladelse direkte til sognepræsten med bemærkning om, at der i ministerialbogen bør ske tilførsel (uden nummer) om nedsættelsen, og at *krematoriet (i København eller Frederiksberg begravelsesvæsenet)* bør underrettes, når meddelelse er modtaget fra den pågældende om, at nedsættelsen har fundet sted.

Justitsministeriet har dog bemærket, at man i henhold til ligbrændingslovens § 4, stk. 2 jævnlig giver tilladelse til personer, der endnu er i live, til nedsætning af urnen med deres aske, når de er afgået ved døden, og at det i disse tilfælde formentlig er uden betydning at give meddelelse til sognepræsten. Justitsministeriet vil i sådanne tilfælde alene betinge tilladelsen af, at der senere sker underretning til begravelsesstedets sognepræst.

Kirkeministeriets skriv. (4/4 59 til stiftsøvrigheden over Ribe stift), hvori udtales, at **bestemmelsen i § 26 i lov af 7. juni 1958 om folkekirkens lønningsvæsen m. v.** vedrørende de tilfælde, i hvilke præster og kirkebetjente ikke må modtage vederlag for udførelse af embedshandlinger, **omfatter såvel tjenestemandsansatte som honorarlønnede kirkebetjente.**

Justitsministeriets bkg. 1/6 59 om ændring i bekendtgørelse angående **dødsattester.**

§ 6, stk. 4, i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 78 af 25. marts 1931 angående dødsattester ophæves.

Kirkeministeriets cirk. (25/6 1959 til stifts-

øvrigheden) ang. **regulering af honorarer til kirkebetjeningen uden for København og Frederiksberg.**

I ministeriets cirkulære af 30. august 1958 angående lov nr. 155 af 7. juni 1958 om folkekirkens lønningsvæsen m. v. udtales det under afsnit F. vedrørende kirkefunktionærernes forhold, jfr. punkt 7 i dette afsnit, at ministeriet må anse det for rimeligt, at forhøjelsen af tjenestemandslønningerne også får konsekvenser for de honorarlønnede kirkefunktionærer, hvilket også har været forudsat i lønningskommissionen. Det meddeles samtidig, at ministeriet har til hensigt at udsende en vejledning med angivelse af de hovedretningslinjer, der efter ministeriets skøn normalt bør følges, men at man har ment, at udsendelsen af en sådan vejledning bør udskydes, indtil retningslinjerne for den tilsvarende regulering af statens honorarer er fastlagt i hovedtrækene.

Af finansministeriet er der hidtil ikke fastsat sådanne almindelige retningslinjer som forudsat i det fornævnte cirkulære. Kirkeministeriet har under disse omstændigheder fundet det rettest at optage de foran omtalte honorarer til selvstændig overvejelse, men med hensyntagen til de synspunkter, som i tilsvarende forhold gøres gældende inden for statsadministrationen.

Da det, således som man tidligere har gjort opmærksom på i cirkulære af 30. august 1958, er lovens almindelige regel, at det for de kirkefunktionærer, der ikke er tjenestemænd, er menighedsrådene, der under approbation af provstiudvalget eller stiftsøvrigheden selv fastsætter, hvilke vederlag der skal ydes kirkefunktionærerne, er det en selvfølge, at ministeriet ikke giver faste regler for en regulering af honorarernes grundbeløb, men at ministeriets anvisninger, som allerede anført, kun har en vejledende karakter.

Allerede under hensyn til den anførte grundregel, som også tidligere har været gældende om end i et noget mere begrænset omfang, har ministeriet ikke i almindelighed haft indseende med, hvorledes honorarerne er fastsat de enkelte steder, og ministeriet er bekendt med, at forholdene er så individuelle, at det i det hele er forbundet med vanskelighed at give ensartede regler, der er anvendelige alle steder.

For en del af de funktionærer, der er hel-dagsbeskæftigede, må det dog gælde, at deres stilling nærmer sig så meget til en tjenestemandsstilling, at det må anses for naturligt og rimeligt at tage passende hensyn til den lønstigning, der er blevet tjenestemænd i et om-

trent tilsvarende lønningsniveau til del. Det må dog herved erindres, at tjenestemændene samtidig med forhøjelsen af lønsatserne har fået pålagt et mere end dobbelt så stort bidrag til pensionering end det, der tidligere påhvilede tjenestemændene, uanset at der i gennemsnit snarest er indtrådt en formindskelse af pensionsydelse.

Efter de oplysninger, der foreligger for ministeriet, må man gå ud fra, at de i sin tid pr. 1. april 1946 fastsatte honorarers grundbeløb i det langt overvejende antal tilfælde på grundlag af henstilling fra kirkefunktionærernes organisationer og ved forhandling mellem menighedsrådene og de enkelte kirkefunktionærer er forhøjet med ca. 10 pct. Hertil kommer det fastsatte honorærtillæg, der pr. 1. april 1959 er forhøjet til 115 pct. af honorarets grundbeløb.

På det anførte grundlag vil ministeriet anse det for passende, at honorarets grundbeløb, således som det er fastsat efter den omtalte tidligere forhøjelse, nu forhøjes med ca. 20 pct., eventuelt til et passende rundt beløb omtrent svarende til 20 pct. forhøjelse.

Såfremt det drejer sig om kirkefunktionærer, som vel har deres hovedbeskæftigelse ved kirken, men hvis stilling i øvrigt ikke er af en sådan beskaffenhed, at den ligger nær op ad en tjenestemandsstilling, vil det derimod ofte være naturligt ved en regulering at hense til den stigning i lønnen, som har fundet sted for privat arbejde af lignende art, og specielt vil stigningen i lønsatserne for arbejdsmænd i provinsen i mange tilfælde kunne anses for retningsgivende.

I sådanne tilfælde vil en forhøjelse af det senest fastsatte grundbeløb med ca. 15 pct. efter ministeriets skøn kunne anses for at være passende.

Ministeriet er imidlertid klar over, at det ikke sjældent vil være vanskeligt at afgøre, hvilken af de to grupper en stilling bør henføres til, og specielt vil stillinger, der for en del er baseret på andre indtægter i forbindelse med arbejdet ved kirken og kirkegården end de faste årlige honorarer, antagelig ikke sjældent kunne volde tvivl. Der bør i sådanne tilfælde udøves et særligt skøn, således at reguleringen eventuelt fastsættes til en efter forholdene passende procentsats mellem de to tidligere nævnte, altså mellem ca. 15 og 20 pct.

Således som anført er man ved foranstående gået ud fra, at honorarets grundbeløb tidligere er forhøjet i tiden mellem 1. april 1946 og 1. april 1958 med ca. 10 pct., og at den i sin tid i 1946 foretagne ansættelse af honoraret

i øvrigt har været passende. Det må heraf følge, at der, såfremt disse forudsætninger ikke er opfyldt, ud fra de angivne betragtninger kan blive spørgsmål om en større eller eventuelt en mindre forhøjelse end foran angivet, hvorved bemærkes, at der formentlig også forekommer tilfælde, hvor honoraret tidligere er forhøjet mere end forudsat. Det vil altså være nødvendigt for vedkommende menighedsråd, forinden endelig afgørelse træffes og forelægges provstiudvalg eller stiftsøvrighed, at foretage en gennemgang af ændringer i honorarsatsernes grundbeløb siden 1946 for den enkelte kirkefunktionær for at rådet kan komme til et rigtigt resultat. Det bør herved iagttages, at honorar forhøjelser, der *alene* skyldes forøgelse af arbejdet og ikke samtidig en regulering som følge af pengeværdiens ændring, ikke bør komme funktionæren til skade. Eventuelt vil der således kunne blive spørgsmål om en forhøjelse af grundbeløbet med 25—30 pct. i stedet for de omtalte 15—20 pct. for at bringe vederlaget op på lige fod med de funktionærer, der tidligere har fået den omtalte forhøjelse på 10 pct.

I denne forbindelse undlader man ikke at henlede opmærksomheden på, at de vederlag, der efter de hidtil gældende regler, på basis af folketallet i distriktet, er ydet særskilt for medvirken ved kirkelige handlinger på søgnedage og på søn- og helligdage uden forbindelse med gudstjenesten, i en del tilfælde, hvor folketallet er stærkt stigende, på forhånd kan have givet vedkommende funktionær en ekstraordinær forhøjelse af honoraret, der overstiger, hvad der kan anses for at være rimeligt vederlag for forøget arbejdsbyrde.

Specielt for landsbygravernes vedkommende skal man henlede opmærksomheden på ministeriets cirkulære af 17. maj 1949, hvori det anføres, at der bør tillægges disse funktionærer et honorar for deres arbejde, svarende til, hvad der normalt kunne fås for lignende arbejde i det frie erhverv, idet man bemærker, at det også af den lønningskommission, der har udarbejdet forslag til lønningsloven af 7. juni 1958, er udtalt, at der for landsbygravernes vedkommende bør tages hensyn til, hvad der i private erhverv ydes for lignende arbejde det pågældende sted. Ved den foran omtalte gennemgang af honorarerne og de ændringer i honoraret, der har fundet sted i tiden mellem 1946 og 1958 for den enkelte funktionær, bør det derfor også tages op til overvejelse, om dette synspunkt måtte medføre en særlig regulering ud over den foran omtalte.

Med hensyn til de kirkefunktionærer, for hvem arbejdet ved kirken ikke kan anses for en hovedbeskæftigelse, vil ministeriet ikke finde det rigtigt at give nogen almindelig vejledning. I mange tilfælde vil man dog antage, at det vil være rimeligt at tilstå en forhøjelse af grundbeløbet på omkring 15 pct. efter lignende synspunkter som foran angivet, men netop for sådanne stillinger vil der formentlig hyppigt være særlige forhold, der må medføre afvigelser, som det enkelte råd bedst selv vil kunne skønne over.

For at lette brugen af den i nærværende cirkulære givne vejledning med hensyn til reguleringen af honorarer anføres nedenfor en kort skematisk oversigt, idet man på ny fremhæver, at der kun er tale om vejledende sats:

- I. *Tilfælde, hvor der siden 1946 har fundet en forhøjelse sted på ca. 10 pct. af grundbeløbet.*
 - A. Funktionærer, hvis stilling nærmer sig en tjenestemandstilling:
Grundbeløbet forhøjes med ca. 20 pct.
 - B. Funktionærer, der vel har hovedbeskæftigelse ved kirken, men hvis stilling ikke kan anses for at ligge nær op ad tjenestemandstilling:
Grundbeløbet forhøjes med ca. 15 pct.
 - C. I tilfælde af tvivl med hensyn til om en funktionær falder ind under A eller B:
Grundbeløbet forhøjes med en efter forholdene passende sats mellem 15 og 20 pct.
- II. *Tilfælde, hvor der siden 1946 ingen regulering af grundbeløbet har fundet sted.*
 - A. De foran under I A nævnte funktionærer:
Grundbeløbet forhøjes med ca. 30 pct.
 - B. De foran under I B nævnte funktionærer:
Grundbeløbet forhøjes med ca. 25 pct.
 - C. I de foran under I C anførte tilfælde forhøjes grundbeløbet med en efter forholdene passende sats mellem 25 pct. og 30 pct.

Man skal sluttelig anføre, at den foran angivne vejledning ikke omfatter funktionærer, hvis honorar har været reguleret efter de for tjenestemandslønninger gældende regler. Man henviser vedrørende sådanne honorarer til det tidligere i ministeriets cirkulære af 30. august 1958 under afsnit F, punkt 6, anførte, idet man alene finder anledning til at bemærke, at den omstændighed, at den hidtidige form for regulering indtil videre ikke kan oprettholdes, ikke er til hinder for, at der tilsikres de pågældende funktionærer — og i øvrigt også andre funktionærer — alderstillæg efter faste regler...